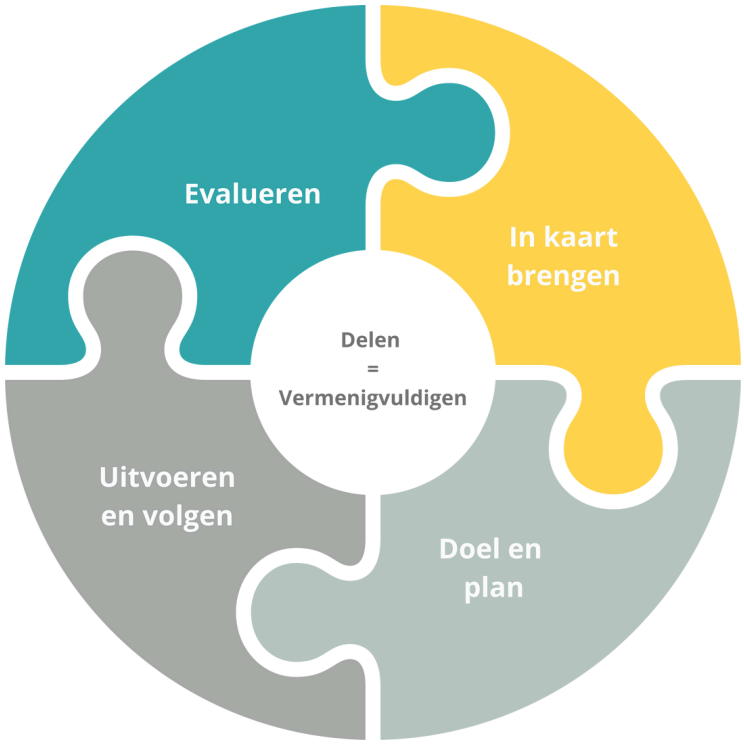
Groepsdynamisch werken in de Voorschoolse Educatie

Planmatig en cyclisch samenwerken aan een veilig pedagogisch klimaat waarin alle kinderen tot ontwikkeling komen.

Werkbladen voor pedagogisch medewerkers, coaches en andere interne en externe betrokkenen bij groepen in de Voorschoolse Educatie.

MoveWIJs
Samen in beweging

buro WIJZICHT

Inleiding

Groepsdynamisch werken in de Voorschoolse Educatie is ontstaan in groepen waar pedagogisch medewerkers uitdagingen ondervinden in hun interactie met de groep. In situaties waar ze zich op allerlei gebieden tekort voelen schieten, waar tijd schaars is voor extra aandacht aan kinderen en waar het omgaan met 'opvallend gedrag' een puzzel lijkt. In groepen waar het pedagogisch klimaat in de groep onder druk staat. Deze werkbladen zijn bedoeld als middel om deze spiraal te doorbreken en dienen tegelijkertijd als preventief middel om vroegtijdig signaleren en handelen te bevorderen (Koops-Wolters, 2023).

Door de verschillende fasen van groepsdynamisch werken te doorlopen (gedrag in kaart brengen, doelen stellen, uitvoeren, volgen en evalueren) kunnen pedagogisch medewerkers samen met andere betrokkenen nadenken over een passende aanpak die aansluit bij het zichtbare gedrag in de groep. De werkbladen maken het mogelijk gedrag visueel inzichtelijk te maken en een gezamenlijke taal te spreken. Dit draagt bij aan bewustwording van de pedagogisch medewerkers bij het kijken naar gedrag en creëert nieuwe handelingsmogelijkheden.

Deze werkbladen zijn het resultaat van het project 'groepsdynamisch werken in de Voorschoolse Educatie' (Koops- Wolters, 2023), uitgevoerd in opdracht van de gemeente Almere. Met dank aan de deelname van de organisaties Partou, Kinderopvang Kiekeboe, Sterke Start en De Schoor.

Marlies Koops- Wolters, 2024
marlies@burowijzicht.nl

Fasen groepsdynamisch werken

Fasen groepsdynamisch werken

Hieronder worden de fasen van het groepsdynamisch werken toegelicht en wordt verwezen naar de bijbehorende werkbladen.

In kaart brengen: Het gedrag van de kinderen en de pedagogisch medewerkers wordt in kaart gebracht. Daarbij zijn tijd en ruimte om te kunnen observeren, analyseren en nabespreken van belang. De volgende vragen en werkbladen zijn ondersteunend aan het doorlopen van deze fase.

- Wat is ons gevoel in relatie tot het pedagogisch klimaat in de groep?
  Werkblad 1: Gevoelsthermometer
- Wat zien we aan concreet waarneembaar gedrag bij de kinderen en hoe verhoudt dit gedrag zich tot de vier klaverbladen;
  Werkblad 2: De gedragspiramide
- Wat valt op aan ons eigen gedrag en handelen?
  Werkblad 3: FRISmeter.
  Werkblad 4: (V)Educatief klaverblad

Doel en plan: Het doel van groepsdynamisch werken is altijd gericht op het creëren van een veilig pedagogisch klimaat voor alle kinderen, zodat alle kinderen tot ontwikkeling komen. Afhankelijk van de analyse van de vorige fase krijgt dit doel een meer gedetailleerd karakter en een gerichte focus. Het formuleren van een doel zorgt ervoor dat het mogelijk wordt om goed te volgen en te kijken of de doelstelling(en) daadwerkelijk behaald wordt. Ook zorgt het ervoor dat het handelen gericht afgestemd kan worden op de groep en er gerichte ondersteuning geboden kan worden door betrokkenen. In deze fase wordt een passende aanpak gekozen en onderzocht welke ondersteuning nodig is bij de uitvoering van deze aanpak.

Werkblad 5: Doel en plan.

Uitvoeren en volgen: Wanneer het doel en het plan zijn opgesteld, breekt de fase van het uitvoeren aan. Het handelen van de pedagogisch medewerkers wordt afgestemd op de behoeften van de groep en individuele kinderen. Het is van belang om de uitvoering gericht te volgen en waar nodig bij te stellen. Dat kan door door geregeld gedrag in kaart te brengen en te onderzoeken of het plan daadwerkelijk de gewenste invloed heeft. Waar nodig wordt werkblad 5 aangevuld of aangepast.

Evalueren: In deze fase wordt met alle betrokkenen teruggeblikt op het gehele proces wat is doorlopen. Is het gestelde doel behaald? Heeft de ondersteuning de gewenste effecten gehad? Moet de aanpak bij gesteld worden of kan het gecontinueerd worden? Is er aanvullende ondersteuning gewenst? Na deze fase worden alle fasen weer opnieuw doorlopen.

Delen = Vermenigvuldigen: Tijdens alle fasen van het groepsdynamisch werken staat Delen = Vermenigvuldigen centraal. Dat betekent dat er altijd sprake is van samenwerking en afstemming tussen alle betrokkenen bij het proces. Het werkt versterkend om samen groepsobservaties uit te voeren middels de werkbladen. Hierdoor worden expertises gedeeld en kunnen vroegtijdige stappen gezet worden (Koops- Wolters, 2023). Werkblad 6 is bedoeld om inzichtelijk te maken welke betrokkenen in welke fasen ingezet worden.

Werkblad 6: Delen = Vermenigvuldigen, de ondersteuningsstructuur

Pedagogisch klimaat

Het pedagogisch klimaat omschrijven we als iets wat in de ruimte 'hangt'. Het is ongrijpbaar, maar wel aanwezig. Het is voelbaar als je ergens binnen stapt (Laevers, Silkens en Declercq , 2022). Wat voelbaar is, is afhankelijk van de eerste begroeting, de geluiden van kinderen, het speelgoed, het aanbod, de ruimte, de personen en hoe deze zich voelen in de groep. Het pedagogisch klimaat in de groep kan een positieve invloed hebben op gewenst gedrag en een onveilig klimaat kan een versterker zijn van opvallend gedrag (Redeker, 2017).

Om het gevoel in kaart te brengen maken we gebruik van **werkblad 1: De gevoelsthermometer**. Zowel pedagogisch medewerkers als andere observanten kunnen middels deze thermometer aangeven hoe zij het pedagogisch klimaat in de groep ervaren.

Om beelden te krijgen bij een veilig en onveilig pedagogisch klimaat worden hieronder een aantal kenmerken beschreven.

Kenmerken van een veilig pedagogisch klimaat. Kinderen zijn ontspannen en lijken zich thuis te voelen, kinderen hebben plezier (hoog welbevinden), kinderen weten waar ze aan toe zijn, er zijn geen incidenten, kinderen spelen in de hoeken, kinderen gedragen zich naar de regels van de pedagogisch medewerkers, kinderen doen actief mee tijdens verschillende activiteiten (hoge betrokkenheid), kinderen gaan prettig met elkaar om, kinderen vertonen gewenst gedrag (gericht op de ander; troosten, helpen, samenspelen en delen).

Kenmerken van een onveilig pedagogisch klimaat. Kinderen zijn gespannen, kinderen hebben weinig tot geen plezier (laag welbevinden), kinderen weten niet waar ze aan toe zijn, er zijn geen duidelijke regels en/ of de kinderen houden zich niet aan de regels, kinderen doen niet mee tijdens de kringactiviteiten (lage betrokkenheid), er komen vaak incidenten voor, kinderen vertonen opvallend gedrag (schoppen, slaan, schreeuwen, dingen stukmaken, terugtrekken en negeren).

MoveWIJs
Samen in beweging

1 Gevoelsthermometer

Datum:

Situatie:

Groep:

Aantal kinderen:

Toelichting:

Toelichting:

Datum:

Situatie:

Groep:

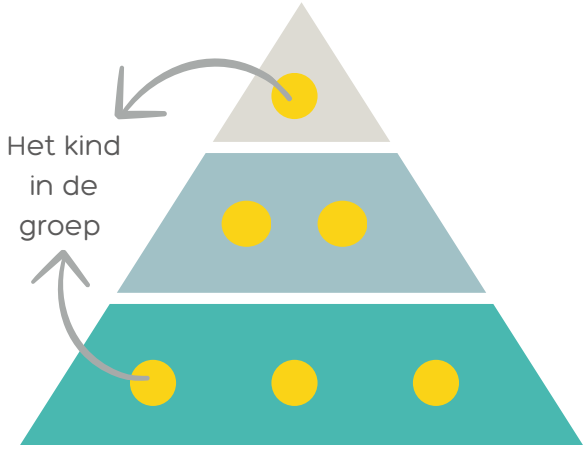
Aantal kinderen:

In kaart brengen
Kijken naar gedrag in de groep

Wanneer we naar gedrag kijken, zien we gedrag als een relationeel verschijnsel. Het is iets wat ontstaat tussen mensen en in bepaalde situaties. Deze werkbladen hebben tot doel om gedrag in kaart te brengen en opvallend gedrag vroegtijdig te signaleren. Hoe eerder opvallend gedrag in kaart wordt gebracht, des te eerder er een gerichte aanpak ingezet kan worden. Opvallend gedrag is lastig te duiden. Wat voor de één opvallend is, hoeft voor de ander niet opvallend te zijn. Opvallend gedrag is vaak van tijdelijke aard, soms neemt het toe, dan weer af, soms verdwijnt het voor een langere periode. Ook kan het bij de ontwikkelingsfase horen waarin een kind zich bevindt. Om in gesprek te gaan over gedrag maken we gebruik van het (V)Educatief klaverblad (Oldeboom, 2018). We brengen gedrag in kaart door het gedrag van de kinderen in de groep in verband te brengen met de vier klaverbladen; Fysieke omstandigheden, Relatie, Inhoud en Structuur (FRIS!). Dat doen we door de volgende vragen te stellen:

Fysieke omstandigheden: Hoe verhoudt het kind zich tot de fysieke omstandigheden? Hoe gaat het kind om met materialen? Hoe gedraagt het kind zich in verschillende ruimtes (buiten, in de kring, in de hoeken, op de gang)?
Relatie: Hoe verhoudt het kind zich tot de pedagogisch medewerkers, de andere kinderen en de ouders/ verzorgers?
Inhoud: Hoe verhoudt het kind zich tot het aanbod van de pedagogisch medewerkers?
Structuur: Hoe verhoudt het kind zicht tot de structuren die de pedagogisch medewerkers aanbieden (afspraken, regels, routines)?

Om het gedrag van de kinderen in de groep in kaart te brengen, wordt gebruik gemaakt van de **gedragspiramide.** Hiermee wordt zichtbaar welk gedrag opvalt in relatie tot de vier klaverbladen. De gedragspiramide is gebaseerd op het Three-tiered model (Greenwood, Kratochwill & Clements, 2008). Het model bestaat uit drie lagen, ook wel drie preventieniveaus te noemen. Op de volgende pagina worden deze lagen toegelicht.

In kaart brengen
Kijken naar gedrag in de groep

Betekenis van gedrag: Wat wil het kind duidelijk maken met het gedrag wat zichtbaar wordt?

In de **derde laag** worden kinderen geplaatst die opvallend gedrag vertonen in relatie tot alle vier de klaverbladen. Het gedrag van deze kinderen is langere tijd aanhoudend zichtbaar en heeft veel invloed op de omgeving én het kind zelf. 1-5% Van de kinderen profiteren onvoldoende van de basisaanpak en de aanpak in de tweede laag. Er is een intensieve, langdurige aanpak nodig, zodat het kind en zijn omgeving in alle rust en veiligheid tot ontwikkeling kunnen komen.

In de **tweede laag** worden kinderen geplaatst die opvallend gedrag vertonen in relatie tot minimaal één van de vier klaverbladen. Het gedrag komt soms voor en is niet continu aanwezig. Er is een enkele keer sprake van een escalatie. Het gedrag is soms hinderlijk voor de omgeving en het kind zelf. Voor 5-10% kinderen is de basisaanpak niet altijd voldoende en daarom lopen zij een risico zich problematisch te ontwikkelen (risicokinderen). De aanpak is kortdurend en intensief, zodat het kind spoedig terugvalt in de eerste laag.

In de **eerste laag** worden kinderen geplaatst die gewenst gedrag vertonen. De kinderen reageren goed op de basisaanpak van de pedagogisch medewerkers passend bij de vier klaverbladen (fysieke omstandigheden, relatie, inhoud, structuur). De basisaanpak is bestemd voor alle kinderen in de groep. Voor 80-90% van de kinderen zal deze aanpak voldoende zijn.

2 De gedragspiramide

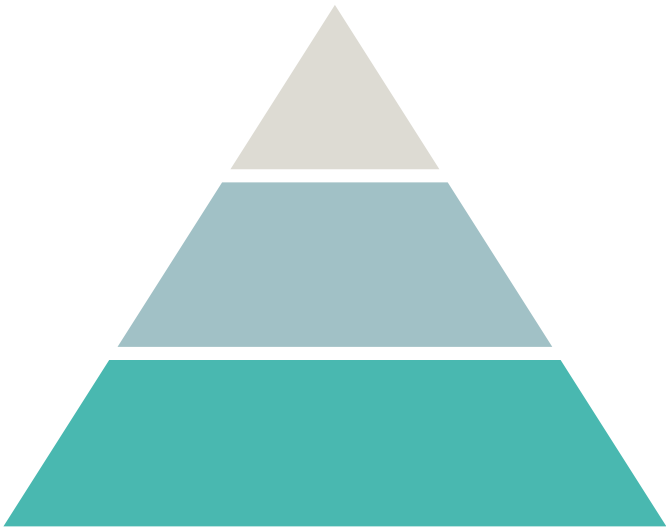
Datum:

Groep:

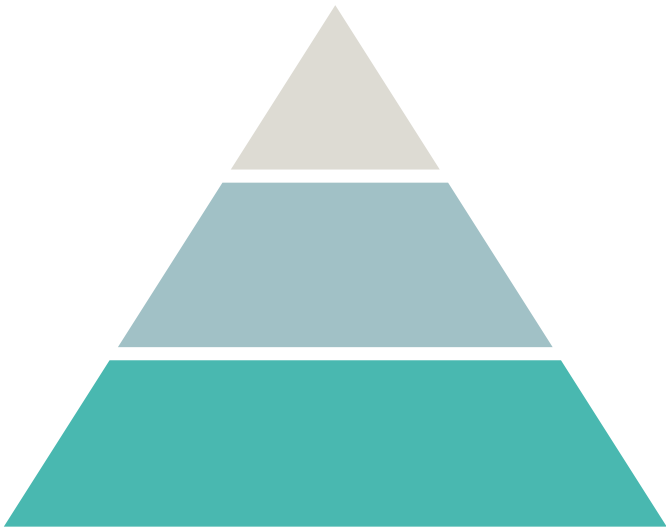
Aantal kinderen:

Aantal pedagogisch medewerkers:

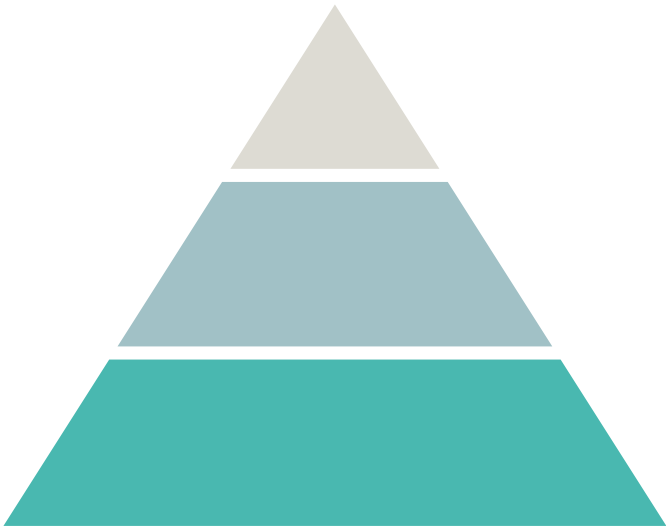
Fysieke omstandigheden: Hoe verhoudt het kind zich tot de fysieke omstandigheden? Hoe gaat het kind om met materialen? Hoe gedraagt het kind zich in verschillende ruimtes (buiten, in de kring, in de hoeken, op de gang)?
Relatie: Hoe verhoudt het kind zich tot de pedagogisch medewerkers, de andere kinderen en de ouders/ verzorgers?
Inhoud: Hoe verhoudt het kind zich tot het aanbod van de pedagogisch medewerkers?
Structuur: Hoe verhoudt het kind zicht tot de structuren die de pedagogisch medewerkers aanbieden (afspraken, regels, routines)?

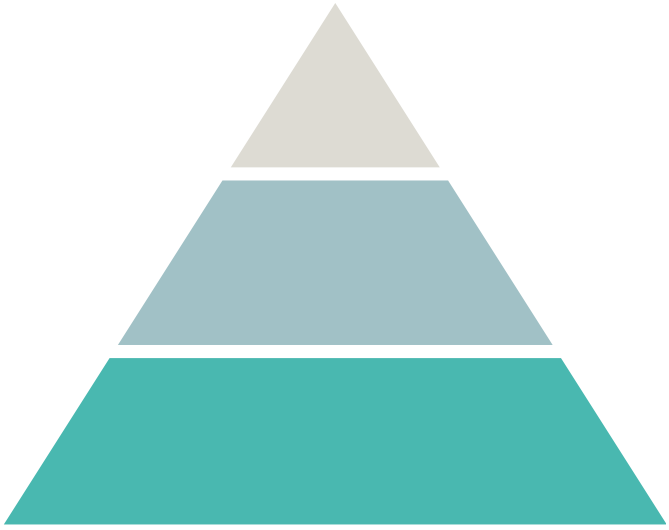
Situatie:

Situatie:

Situatie:

Situatie:

Het (V)Educatief Klaverblad

Een aanpak passend bij dit klaverblad gaat over het beïnvloeden van de dynamiek in de groep middels afspraken, regels en routines.

Een aanpak passend bij dit klaverblad gaat onder andere over het beïnvloeden van de dynamiek in de groep met behulp van materialen, de inrichting van de ruimte en hoeken, de tafelindeling, de inrichting van de buitenruimte.

Een aanpak passend bij dit klaverblad gaat over het beïnvloeden van de dynamiek in de groep met behulp van een rijk aanbod in de vorm van activiteiten.

Een aanpak passend bij dit klaverblad gaat over het beïnvloeden van de dynamiek in de groep met behulp van aandacht voor personen.

Het (V)Educatief klaverblad bestaat uit vier klaverbladen; Fysieke omstandigheden, Relatie, Inhoud en Structuur. Samen vormen ze FRIS!. De vorm van het klavertje-vier is niet voor niets gekozen door Bruno Oldeboom (2018). Het staat voor 'geluk'. Wanneer er balans is tussen de vier klaverbladen, dan wordt de kans op 'geluk' in de groep vergroot. Het (V)Educatief klaverblad wordt gebruikt om gedrag van kinderen en van pedagogisch medewerkers in kaart te brengen, maar het biedt ook richting bij het ontwerpen van een passende aanpak. Op de volgende pagina's worden de klaverbladen verder toegelicht.

Het (V)Educatief Klaverblad

Fysieke omstandigheden

Kinderen ervaren vaak meer kalmte en rust wanneer de fysieke omstandigheden op orde zijn. Het kan helpen om eens op je knieën in de ruimte te gaan zitten, op kinderhoogte, en jezelf af te vragen: hoe overzichtelijk is deze ruimte, hoe aantrekkelijk en gezellig is het hier, krijg ik in deze ruimte zin om te gaan spelen (Laevers, Silkens, Declerqo, 2020)? Hieronder vind je een aantal voorbeelden die passen bij dit klaverblad, zodat de betekenis ervan helder wordt.

- Een kring met stevige stoelen waar kinderen voldoende ver uit elkaar zitten.
- Kasten waar duidelijk is waar de kinderen de spullen moeten opbergen.
- Opstelling van de tafels wanneer er wordt gegeten en gedronken; je kunt de kinderen aan één lange tafel zetten en zelf aan het einde van de tafel gaan zitten. Je kunt ook de kinderen over twee tafels verspreiden, en aan elke tafel één pedagogisch medewerker plaatsen.
- Het open zetten van de ramen of juist sluiten van de ramen.
- Het klaar zetten van materialen voorafgaand aan het werken met de groep.
- De aankleding van de ruimte: wanneer een omgeving uitnodigt tot spelen (rijke speel- en leeromgeving) gaan kinderen vanzelf spelen.

Inhoud

Kinderen komen tot ontwikkeling wanneer er sprake is van een rijk aanbod. Een aanbod dat kinderen uitdaagt tot spel, zelf ontdekken, en interacties met andere kinderen. Een aanbod dat past bij het ontwikkelingsniveau, de belevingswereld van het kind en aansluit bij de verschillende ontwikkelingsgebieden (denk aan taal, motoriek, denken, sociaal). Wanneer het aanbod te moeilijk is, kunnen kinderen gaan frustreren en gaan afhaken. Wanneer de lengte te lang is, kan de aandacht verslappen en de betrokkenheid afnemen. Voorbeelden die passen bij dit klaverblad zijn:

- Een liedje zingen wanneer de tassen gepakt worden
- Tijdens het eten en drinken; benoemen van eten en drinken, fruit tellen
- Voorlezen en het verhaal ondersteunen met materialen
- Twee kleine kringen afgestemd op het niveau van de kinderen

Het (V)Educatief Klaverblad

We onderscheiden vier verschillende vormen van relatie:

- De relatie tussen de pedagogisch medewerker en de kinderen in de groep
- De relatie tussen de pedagogisch medewerkers
- De relatie die de kinderen onderling hebben
- De relatie tussen de pedagogisch medewerkers en de ouders/ verzorgers

Relatie

De onderstaande beschrijving is bedoeld om beelden te kunnen vormen bij het klaverblad 'Relatie'. De beschrijving is niet compleet, in elke context worden andere kenmerken zichtbaar.

Relatie tussen pedagogisch medewerkers en de kinderen in de groep: De wijze waarop de pedagogisch medewerkers omgaan met de kinderen in de groep is van invloed op het gedrag van de kinderen en op het pedagogisch klimaat in de groep. Het gaat bijvoorbeeld over de wijze waarop er met de kinderen en de groep gecommuniceerd wordt, hoe de pedagogisch medewerkers troost bieden en de wijze waarop zij kinderen aangespreken op gewenst en ongewenst gedrag. Een aanpak kan zich bijvoorbeeld richten op het versterken van de persoonlijke band met de kinderen of de wijze waarop kinderen aangesproken worden op ongewenst gedrag.

Relatie tussen de pedagogisch medewerkers: De wijze waarop de pedagogisch medewerkers omgaan met elkaar is van invloed op de groep. Het is belangrijk dat zij onder andere gedeelde opvattingen hebben over het opvoeden van kinderen, het omgaan met gewenst en ongewenst gedrag, de afspraken, regels en routines in de groep. Een voorbeeld van een aanpak is het samen nadenken over de rol die je vervult in de groep of het samen maken van afspraken in de groep en deze op dezelfde wijze nakomen.

Relatie tussen de kinderen: Mensen hebben de neiging om anderen op te zoeken die op ze lijken, dit creëert namelijk een veilig gevoel en een gevoel van erbij horen. Dit zien we ook al terug bij peuters. Sommige kinderen beïnvloeden elkaar op een positieve wijze, maar ook negatieve beïnvloeding kan zichtbaar worden. Ongewenst gedrag wordt dan gekopieerd. Bijvoorbeeld : Eén van de kinderen begint met zijn vuisten op tafel te slaan en een ander neemt dit over. Een aanpak waarbij nagedacht wordt over de vraag welke kinderen juist wel of niet aan elkaar gekoppeld worden kan dan helpend zijn. De grootste invloed hebben de pedagogisch medewerkers zelf, door een rolmodel te zijn en voor te leven hoe je op een positieve wijze met elkaar omgaat.

Relatie tussen pedagogisch medewerkers en de ouders/ verzorgers: De relatie met ouders is niet altijd zichtbaar wanneer er met de groep wordt gewerkt. Ondanks dat is deze relatie van grote invloed op het gedrag van het kind en daarmee op het pedagogisch klimaat in de groep. Een kind kan moeite hebben met het verschil wat hij of zij ervaart tussen de verschillende leefwerelden waarin het opgroeit. Afstemmen over de opvoeding van het kind is dan extra belangrijk.

De relatie met ouders/ verzorgers gaat ook over de wijze waarop het informele contact vormgegeven wordt (hoe worden de ouders welkom geheten, in welke mate is er ruimte voor een gesprekje tussendoor) en het formele contact (nieuwsbrieven, geplande gesprekken).

Het (V)Educatief Klaverblad

Structuur

Het klaverblad structuur gaat over alle afspraken, regels en routines die gelden om goed met de groep te kunnen werken. Het gaat enerzijds om de afspraken, regels en routines in de groep, maar ook over de afspraken in de organisatie die van invloed zijn op het werken met de groep. Denk daarbij aan afspraken rondom de wenprocedure van nieuwe kinderen, of de afspraken over het samenstellen van groepen. Ook heeft het klaverblad structuur betrekking op het dagprogramma en de rituelen die met de groep doorlopen worden én hoe gedurende de dag de rollen worden verdeeld.

De afspraken, regels en routines in de groep zijn er zodat elk kind zich veilig kan voelen en tot ontwikkeling kan komen. Ze worden gemaakt in relatie tot de andere drie klaverbladen. Zo zijn er afspraken, regels en routines die voorschrijven aan de kinderen hoe er omgegaan wordt met de materialen, de inrichting en de ruimte (fysieke omstandigheden), hoe er om gegaan wordt met elkaar (relatie) en hoe de kinderen zich verhouden tot de inhoud die aangeboden wordt (hoe gedraag je je wanneer er iets wordt verteld in de kring, of wanneer je een activiteit aan het doen bent?). Het is van belang dat afspraken, regels en routines op een positieve wijze gecommuniceerd worden en vervolgens continu herhaald en gekoppeld wordt aan datgeen er gebeurt in de groep. Het is helpend om regels zichtbaar te maken middels plaatjes of foto's.

3 De FRISmeter

De FRISmeter is bedoeld als instrument voor zelf- evaluatie. De pedagogisch medewerkers vullen de FRISmeter in en wisselen de uitkomsten uit. Verschillen en overeenkomsten worden benoemd. Opvallendheden worden gedeeld. Op basis van de uitkomsten wordt nagedacht over een passend doel en een passend plan.

4 Het (V)Educatief klaverblad

Het (V)Educatief klaverblad wordt gebruikt door pedagogisch medewerkers en observanten om per klaverblad op te schrijven wat aanwezig is in de groep en wat aandacht nodig heeft.

MoveWIJs
Samen in beweging

3 FRISmeter

Fysieke omstandigheden		
Relatie	Met de kinderen	
	Met mijn collega	
	Tussen de kinderen	
	Met de ouders/ verzorgers	
Inhoud		
Structuur		

Ingevuld door: Datum: Groep:

Toelichting:

4 (V)Educatief klaverblad

MoveWIJs
Samen in beweging

5 Doel en plan

Doel: Wat willen we bereiken met de groep? Wat willen we bereiken met individuele kinderen?

Doel voor het individuele kind:

FRIS Plan voor het individuele kind:

Hoe betrekken jullie ouders/ verzorgers bij dit plan?

Doel voor het individuele kind/ een groepje kinderen of de gehele groep:

FRIS Plan voor het individuele kind/ een groepje kinderen of de gehele groep:

Hoe betrekken jullie ouders/ verzorgers bij dit plan?

Plan: Hoe maak jij de aanpak FRIS?

Doel voor de gehele groep:

FRIS plan voor de gehele groep:

Delen = vermenigvuldigen

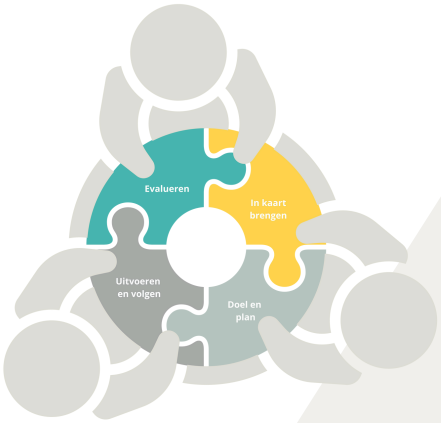
Het doel van het groepsdynamisch werken is altijd gericht op het creëren van een veilig pedagogisch klimaat voor alle kinderen zodat alle kinderen tot ontwikkeling komen.
Door alle fasen zorgvuldig te doorlopen kan de aanpak continu afgestemd worden op dat wat de groep en individuele kinderen nodig hebben.

Gedurende alle fasen is afstemming tussen alle betrokken van groot belang. Continu afstemmen maakt dat samen leren mogelijk wordt. Samen in kaart brengen, een plan opstellen, uitvoeren en evalueren maakt de effecten groter en draagt bij aan een gevoel van saamhorigheid en werkplezier (Dokman, Oldeboom, Visser- van Balen, 2022). Dat is ook gebleken uit de onderzoeksrapportage 'Groepsdynamisch werken in de voorscholen' (Koops- Wolters, 2023). 'Samen' kan op verschillende manieren ingevuld worden. In de eerste plaats zijn dat de pedagogisch medewerkers die met de groep werken. Daarnaast is de interne coach een belangrijke spin in het web. De onderzoeksrapportage wijst uit dat wanneer de coach structureel aanwezig is in de groep (minimaal tweewekelijks) dit relatieversterkend werkt, het bijdraagt aan het handelen van de pedagogisch medewerkers en het anders leren kijken naar gedrag. Tenslotte is gebleken dat de structurele ondersteuning van de coach bijdraagt aan de ontwikkeling van het kind en de groep; er is meer rust, meer emotionele veiligheid, welbevinden en een hogere betrokkenheid.

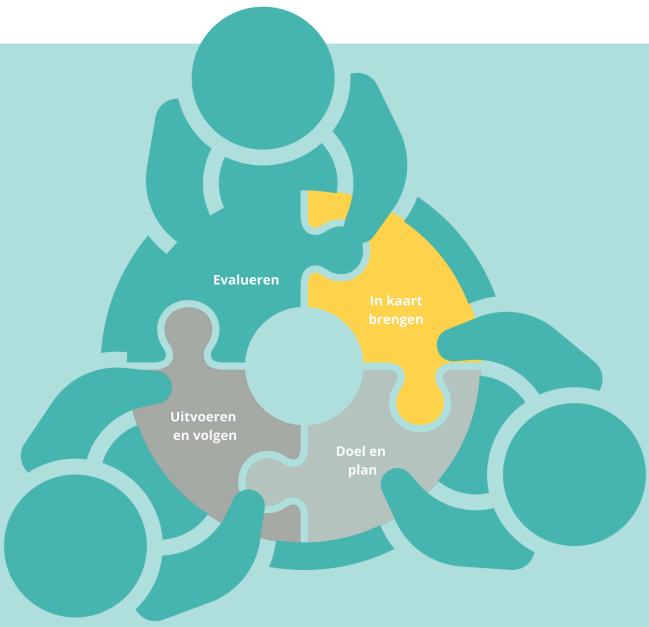
Het structureel samenwerken in een ondersteuningsteam met externe partners, ook wel ketenpartners genoemd, heeft een positieve invloed op het pedagogisch klimaat in de groep en de ontwikkeling van kinderen. Het samen uitvoeren van een groepsobservatie versterkt onder andere de relatie tussen de partners en vergroot de kwaliteit van de samenwerking. Verschillende expertises vullen elkaar aan, de, de lijntjes zijn kort en het maakt direct handelen mogelijk. Het resultaat is dat het vroegtijdig signaleren en handelen mogelijk maakt.

Werkblad 6 maakt het mogelijk om inzichtelijk te maken wie er per laag van de gedragspiramide aanschuiven in het ondersteuningsteam. Ook kunnen afspraken genoteerd worden.

6 Delen = vermenigvuldigen
De ondersteuningsstructuur

6 Delen = vermenigvuldigen
De ondersteuningsstructuur

Vul in voor de kinderen in laag 2 en 3

Laag 3: Welke vragen blijven onbeantwoord? Noteer de vraag per kind. Deze vraag brengen jullie in bij het ondersteuningsteam.

Wie nodigen jullie uit bij het overleg met het ondersteuningsteam?

Laag 2: Welke vragen blijven onbeantwoord? Noteer de vraag per kind. Deze vraag brengen jullie in bij het ondersteuningsteam.

Wie nodigen jullie uit bij het overleg met het ondersteuningsteam?

Literatuurverwijzingen

Dokman, I., Van Beusekom, R., Oldeboom, B., Pepping-Poot, A., Van Beusekom (2018). Ik in de wij. L&Ving Factory.

Dokman, I., Oldeboom, B., Visser- van Balen, H. (2022). De roep van de groep: groepsdynamiek, welbevinden en leren. ONDERWIJSKENNIS. Geraadpleegd op 17 november 2023, van http://www.onderwijskennis.nl/kennisbank/de-roep-van-de-groep-groepsdynamiem-welbevinden-en-leren

Greenwood, C. R., Kratochwill, T. R., & Clements, M. (Eds.). (2008). Schoolwide prevention models: Lessons learned in elementary schools. The Guilford Press.

Koops- Wolters, M. (2023). Groepsdynamisch werken in de voorschoolse educatie. Geraadpleegd op 24 maart 2024.
Onderzoeksrapportage is op te vragen via marlies@burowijzicht.nl

Laevers, F., Silkens, K., Declercq, B. (2020). Ervaringsgericht werken in de voorschoolse kinderopvang. Tielt: Uitgeverij Lannoo.

Oldeboom, B. (2020). Klassenmanagement en groepsdynamiek. Jeugd in School en Wereld (JSW). Jr 2020, 10. 33-37. Amersfoort: ThiemeMeulenhoff.

Redeker, B. (2016). De Ringaanpak, een groepsdynamische aanpak voor een veilige klas. Huizen: Pica.